

tesen első világháborús hadifoglyok emlékét megörökítő, ugyanakkor avatott emléktábla is kapcsolódik. A 30-as évek gazdasági válsághelyzete okán is késedelmet szenvedő gráci emlékmű végre a frontharcos szövetség támogatásával valósul meg és széleskörű társadalmi, magas szintű politikai részvétel mellett kerül felavatásra. (Ez az emlékmű Eugen Székely nevű helyi építész alkotása; a magyar hangzású, számunkra ismeretlen név mögött rejlő művész személyét illetően a jegyzet hivatkozása: *Architektur – Vergessene jüdische Architekten in Graz*, Wien-Köln-Weimar, 2011.) A zsidó legitimációs diskurzus fokozatos elszigetelődéséről árulkodik 1937-ben az innsbrucki zsidó temető sírkőfelújítását avató, szintúgy a frontharcos szövetség által szervezett ünnepség minden nyilvánosságot kizáró megrendezése, ahogy annak kifejezést ad az illetékes rabbi avatóbeszéde is.

Komáromi Sándor

Liang Qichao 1902-ben: Kína erős, modern állammá válása az új gondolkodásmód által

Lomova, Olga: Liang Qichao v roce 1902: Přeměna Číny v silný a moderní stát za pomoci nového myšlení. = Český časopis historický. 112. r. 2014. 2. no. 197–226. p.

A tanulmány szerzője az 1890 és 1911 közötti időszakban zajló kínai nemzeti kultúra átalakulásának folyamatát mutatja be Liang Qichao (1873–1929) személyén keresztül.

Liang Qichao korának legnagyobb intellektüelje a tradicionális kínai és a nyugati mintát követő modern világ határán állt. Az elvesztett japán–kínai háborút követően Japánba menekült, ahol 14 évet töltött beleértve a világban tett utazásait is. Politikailag aktív maradt és az emigrációban is Kína alkotmányos monarchiává változtatására törekedett, de kapcsolatban állt a köztársaságpárti forradalmárokkal is. A császárság megdőlése után 1912-ben Liang Qichao visszatért Kínába, ahol kezdetben aktívan politizált, később a rendszerből kiábrándulva Európába utazott. Élete végén ismét a kínai hagyományok felé fordult.

Liang Qichao nagy érdeme, hogy lerakta a modern államról és társadalomról szóló gondolkodásmód alapjait Kínában. Felismerte, hogy az elmaradott és gyenge Kína nem képes ellenállni az idegen hatalmak nyomásának és így nem képes biztosítani a saját népe létét sem. A megoldást Kína teljes, nyugati mintára történő átalakításában látta.

Qichao konfuciánus gyökerei ahhoz a meggyőződéshez vezették, hogy a társadalom jellegét a neveléssel terjesztett eszmék formálják, ezért a kínai társadalom ideológiai alapjait kell megváltoztatni. Az újságírást is elsődleges felvilágosító tevékenységnek tekintette. 1899 telén Jokohamában megalapította saját folyóiratát *Qingyi bao* (*Önzetlen kritika*) címmel, amelyben a kínai viszonyok kritikája dominált. Az újság megszűnését követően *Új nép* (*Xinmin congbao*) néven negyedévente megjelenő periódikumot hozott létre, amelyben az új ismeretekre fókuszált. Az *Új nép* a Japánban tanuló kínai diákokat célozta meg, de Kínában is nagy volt az olvasótábora és hatása óriásinak bizonyult. Liang Qichao-t tág látókörű kiváló stilsztának tekintették, aki az új gondolatokat érthető nyelven, jelentős érzelmi töltöttséggel közvetítette. Az új gondolatok a nyugati eredetű gondolatokat jelentették, a kínai nép megújulása, radikális megváltoztatása alatt pedig azt értette, hogy a már meglévő tulajdonságokat ki kell egészíteni a hiányzókkal. A fő cél tehát a kínai emberek nyugati eszmék szerinti átalakítása etikai és népnevelési módszerekkel, továbbá olyan erős nemzetállam létrehozása, amely képes konkurálni a nyugati államokkal.

Az egyéni és a közkerkölcstről írt eszme-futtatásában a világ különböző népeit jellemzi: a fehér fajt, és köztük is az angolszászokat, tekinti a legsikeresebbeknek, akik független szellemükkel tűnnek ki; ők képviselik számára az eszményi „új embert”.

A világ tudományos értelmezésére szakosodott *Új nép* két speciális rovata *Elmélet* és *Gondolkodás* címmel jelent meg, míg az *Ízelítő*ben rövid információkat közöltek a tudomány és a technika felfedezéseiről.

Mivel Liang Qichao számára Európa képviselte az új gondolkodásmódot, az *Elmélet* című rovatban a modern civilizáció alapítóit mutatta be (Bacon, Hobbes, Locke; Descartes, Spinoza, Leibniz, Wolff), és tette mindezt a lehető legegyszerűbb stílusban, szemléletesen, konkrét példákon, egyszerű idézeteken keresztül az újkori filozófia magyarázatát a kínai viszonyokra igazítva.

A *Gondolkodás* című rovatban a gondolkodás erejének hatásairól ír: az emberiség történetének kezdetétől kronológiai sorrendben mutatja be a civilizáció és főképp az európai civilizáció fejlődését. Megnevezi az európai civilizáció tíz rendkívüli egyéniségét, valódi „bölcsét”, akik rendkívüli intellektusuk és erkölcsi tulajdonságuknak köszönhetően a társadalmuk vezetésére lettek teremtve (Kopernikusz, Bacon, Descartes, Franklin, Watt, Montesquieu, Rousseau, Adam Smith, Bluntschli, Darwin). Liang Qichao hangsúlyozza: a gondolkodás fejlődése befolyásolja a világot és annak javára válik, emellett kiemeli, hogy az új eszmékért, gondolatokért harcot kell vívni az egyházi konzervativizmussal és a vallási dogmákkal.

Az egyik legerősebb hatást az evolúcióelmélet fejtette ki Kína intellektuális és kulturális fejlődésére. Az evolúcióelmélet és a szociális darwinizmus legfőbb terjesztője Yan Fu (1854–1921) politikai filozófus volt, aki lefordította, illetve saját kommentárával egészítette ki Thomas Huxley értekezését az evolúcióelméletről. Fu-t elsősorban az evolúció személytelen mechanizmusa ragadta meg, továbbá a fejlődés, a haladás természetességének gondolata. Yan Fu az evolúciót a világegyetem törvényének tekintette, amely állandó változásban van és ahol a jobb győzedelmeskedik. Huxley szerint az ember maga is tehet a társadalom és saját körülményeinek javításáért. Yan Fu értelmezésében a természetes kiválasztódás törvénye a társadalomra is ráhúzható. Könyve választ adott arra, miért hanyatlik Kína, ám egyúttal reményt is adott arra, hogy a helyzeten lehet változtatni. Liang Qichao nagy csodálója volt Yan Funak.

Liang Qichao Darwint a biológia mesterének, az evolúcióelmélet óriásának tartotta. Azonban Liangot nem a biológia és nem is az ember eredete érdekelte, hanem az evolúció mint egyetemes törvény, amely az államok közötti viszonyokat irányítja az imperializmus korszakában. Liang Qichao Darwintól eltérően az evolúcióelméletet és a természetes kiválasztódás tanát szisztematikusan alkalmazta a társadalomra is.

Liang Qichao a két civilizáció (Nyugat és Kína) természetes összefonódását házassággként képzelte el, amelyben a menyasszony Nyugatról jön és olyan fiúkat szül, akik a kínai ősök tiszteletére válnak.

Császári Éva